

Majkl Parenti

ISTORIJA
KAO
MISTERIJA

Prevela Marija Filipović

ZAHVALNICE

Zahvaljujem se Geriju Agilaru, Čarlsu Brajodiju, Lorenu Kudliju, Šarlot Denet, Elazaru Fridmanu, Leonardu Pitu, Seli Sorijano, Vinsentu Souvu i mom sinu Kristijanu Parentiju, koji mi je dostavio relevantne materijale, kao i referentnom osoblju u javnoj biblioteci u Berkliju (Kalifornija). Pegi Karp se kritički osvrnula na rukopis i, takođe, pružila mi dragocenu pomoć u istraživanju za šesto poglavlje. Nensi Dž. Pitera je pažljivo pročitala ove stranice i dala značajne komentare. Bet Garber i Holli Erl pružile su mi dodatnu, dragocenu pomoć.

Zahvaljujem se i Džun Felter, čija se fotografija nalazi na naslovnoj strani knjige i prikazuje mene, kao deo njene serije „Ljudi u šeširima“.

Svim ovim divnim ljudima dugujem iskrenu zahvalnost.

U znak sećanja na Džudi Bari

*Quia induit me vestimentis salutis
et indumento justitiae circumdedit me*

Jer me obuče u haljine spasenja
i plaštom pravde ogrte me

U mojoj sopstvenoj zemlji
amnezija je norma,
škole nas uče
da od rođenja izbrišemo iz sećanja,
odvođenje robova, pobune,
pesme otpora,
Prvi Maj, prvo
naši mučenici sa Hejmarketa
do Atike do sekvoja Kalifornije
iščupani celi iz naših srca,
izbrisani iz zvaničnog sećanja...

Džon Ros, *Protiv amnezije*

SADRŽAJ

1	PROTIV MEJNSTRIMA	11
2	ISTORIJA KAO POGREŠNO OBRAZOVANJE	23
	Mejnstrim ortodoksija	23
	Potruga za pravom istorijom	30
	Udžbenici: Amerika lepa i bajna	37
	Za biznis, a protiv rada	45
	Škola kao oruđe	50
3	SVEŠTENICI I PAGANI, SVECI I ROBOVI	57
	Trijumf jedine istinske vere	58
	Utišavanje pagana	70
	Prihvatanje nepobitne moći	73
	Imućni vernici	81
	Sveci za ropstvo	91
4	BISKUPI I VARVARI, JEZAVELJE I JEVREJI	99
	Mit o pobožnom seljaku	99
	Prokletstvo Eve	107
	Spaljivanje knjiga	121
	Priprema za Holokaust	131
5	FABRIKOVANJE ISTORIJE	151
	Suzbijanje na izvoru	151
	Hladni rat u arhivama	161
	Poverljiva istorija, SAD	167
	Slušajući bezglasne mase	183

6	RANKEOVIM STOPAMA	189
	Sluga Njegovog veličanstva	190
	„Aristokratska profesija“	196
	Čistka Crvenih	204
	Izdavaštvo i „neoglašeno“ izdavaštvo	213
	Marketing samo za „prave pogotke“	222
7	ČUDNA SMRT PREDSEDNIKA ZAKARIJA TEJLORA, STUDIJA O PROIZVODNJI MEJNSTRIM ISTORIJE	235
	Istraživanje istraživanja	238
	Konfrontacija sa robovlasničkom oligarhijom	249
	Smrtonosna doza trešanja i mleka?	254
	Časni ljudi i zvanična istorija	260
8	PROTIV PSIHOLOGIJE	267
	Depolitizacija političkog	267
	Sumnjivi klinički podaci	276
	Lenjin kao Edip	280
	Plahoviti Huver	284
	Politički Huver	287
	Kada političko postane lično	293
9	POGOVOR	299
10	O AUTORU	303
11	BELEŠKE	304

UVOD

PROTIV MEJNSTRIMA

Pisanje istorije, verovao je Volter, trebalo bi da bude jedan od oblika borbe u vekovnom ratu, u cilju emancipacije našeg intelekta. Suviše često se, međutim, istorija piše i plasira na takav način da je sve – samo ne oslobađajuća. Učinak se ne ogleda u prosvetljivanju, već u nametanju postojeće političke ortodoksije. Oni koji kontrolišu sadašnjost ulažu velike napore da kontrolišu naše razumevanje prošlosti. Ono što Dž. H. Plam naziva „preuzimanje prošlosti od strane vladajućih i sopstveničkih klasa“ uz isključenje radnih ljudi „predstavlja široko rasprostranjenu pojavu otkako beležimo istoriju“.¹ Malo je prostora ostavljeno za iskrenu sliku o tome kako su se obični ljudi kroz istoriju borili za bolji život, ili kako su političko-ekonomske elite nemilosrdno sledile suprotan kurs, čineći sve što je potrebno da održe i prošire svoje bogatstvo i privilegije.

Veliki deo napisane istorije predstavlja ideološki sigurnu robu. To bi se najbolje moglo nazvati „mejnstrim istorijom“, „ortodoksnom istorijom“, „konvencionalnom istorijom“, pa čak i „istorijom vladajuće klase“, jer predstavlja dominantnu

perspektivu bogatih i uticajnih ljudi koji predsedavaju glavnim institucijama društva. To je vrsta istorije koju serviraju autori udžbenika, mejnstrim akademici, politički lideri, vladini zvaničnici, informativni i mediji za zabavu, masovno pogrešno obrazovanje koje počinje u detinjstvu i nastavlja se tokom života. Ono čemu nas obično uče „nije ‘stvarnost’, već njena određena verzija”², verzija koja mora proći odobrenje vladajućih struktura.

„Našu samospoznaju prošlosti“, piše Džon Gejdžer, „kreiraju uglavnom pobednici istorije. Glasovi gubitnika, kada se uopšte čuju, prenose se kroz pažljivo podešenu mrežu za filtriranje.“³ Ovde pokušavam da dekonstruišem neke od filtera, da bih pokazao da je veliki deo prihvaćene istorije, kojoj smo obično učeni, popularna verzija događaja koja dostiže maksimalni tiraž, ozbiljno iskrivljena na načine koji služe dominantnim društveno-ekonomskim interesima, ili ih, u najmanju ruku, odražavaju.

Osporiti sve najveće pogrešne predstave o istoriji je nemoguć podvig za bilo koju knjigu ili osobu. Ali kako je Ana „Ninon“ de Lanklo odgovorila na pitanje da li veruje da je mučenik Sveti Denis Pariski prešao dve milje noseći glavu ispod ruke – *“La distance ne vaut rien. Ce n’est que le premier pas qui coute”* („Daljina ne znači ništa. Samo prvi korak je ono što se računa.“)⁴ Rekavši da ova knjiga predstavlja prvi korak, ne želim da sugerišem da sam prvi ikada koji je težio istinitijem prikazu istorije. Zaista, ima mnogo istoričara – a nisu svi disidenti revizionisti – na čije se doprinose sa zahvalnošću oslanjam.

Endru Džonson je verovao da će istorija sve stvari

postaviti na svoje mesto, što je svakako izuzetan čin vere, čak i za predsednika SAD.⁵ Na stranicama koje slede pokušavam da ispravim bar nekoliko stvari. Ova knjiga *ne* nudi popularizovanu verziju istorije. Ako ništa drugo, ona se bori protiv niza masovno promovisanih pogrešnih tumačenja istorije koja su danas tako široko zastupljena. Pokušavam da se pozabavim klasnim predrasudama istorije koje su propagirane u širem društvu, a ponekad i unutar samog akademskog sveta. Na ovim stranicama, čitalac će pronaći nepopularno, marginalizovano gledište, koje narušava prihvatljivu mejnstrim ortodoksiju.

Postoje neizbežna ograničenja mom pregnuću. Kao prvo, bavim se u suštini političkom istorijom, a ne kulturnom, vojnom ili drugim specijalizovanim varijantama, iako granice između ovih poddisciplina nisu uvek jasno postavljene, pa tu i tamo prestupim.

Štaviše, fokusiram se uglavnom na Sjedinjene [Američke] Države i Evropu, kako u moderno doba tako i u drevna vremena – oblasti od posebnog interesa za mene. Relativno malo se ovde govori o istoriji Azije, Afrike i Latinske Amerike. U određenoj meri se tretira istorija žena, a manje istorija obojenih ljudi u Sjedinjenim Državama. Moji raniji radovi posvećivali su značajnu pažnju obema temama.⁶ Treba primetiti da je ohrabrujuće to što su se poslednjih decenija studije na temu žena i Afroamerikanaca kroz istoriju, doživele ekspanziju.⁷ Ipak, moramo imati na umu komentar Magali Pinede, dominikanskog sociologa: „Mi, žene, bile smo značajno zapostavljena istorijska tema. Nema referentnih tačaka naše prošlosti.“⁸ Isto bi se moglo reći i za narode Trećeg sveta uopšte, i – kako pokušavam da pokažem na

stranicama koje slede – za sve obične ljude, žene i muškarce, na dnu društvene piramide.

To što ciljам na evropsku i američku istoriju ne ukazuje samo po sebi na evrocentričnu ili američku šovinističku perspektivu. Ne mislim da su Evropa i Sjedinjene Države jedine regije vredne ozbiljnog istraživanja; one su samo regije u koje sam uložio najviše svog stvaralačkog napora. Evrocentrizam je supremacistički¹ pristup; primenljiv je na one koji su nepobedivo neupućeni u neevropsku istoriju i „manje razvijene“ civilizacije, i koji misle da se malo toga važnog dešavalo bilo gde van Evrope – sve dok Evropljani nisu stigli tamo. Evrocentristička istorija izobličava ono što neevropska istorija *zaista* nudi, praveći sve vrste prepotentnih pretpostavki o nivoima kulturnog i političkog razvoja Azije, Afrike i pre-evropske zapadne hemisfere. Tako eminentni istoričar kao što je Trevor-Roper nudi savršeno odbojan primer:

Danas je moderno govoriti da su... istoričari u prošlosti obraćali previše pažnje na [evropsku istoriju], te da u savremeno doba treba da joj pridajemo manje značaja. Studenti, zavedeni, kao i uvek, promenljivim dahom novinarske mode, zahtevaju da im se predaje o istoriji crne Afrike. Možda će u budućnosti biti nečega o afričkoj istoriji za predavanje. Međutim, u današnje vreme toga nema, ili ga ima vrlo retko: postoji samo istorija Evropljana u Africi. Ostalo je uglavnom tama.

I Podržavanje uverenja da je određena grupa, posebno grupa koja je određena rasom, religijom ili polom, superiorna i stoga treba da dominira društvom. (prim. prev.)

Ako je sva istorija jednaka, kako neki sada veruju, ne postoji razlog da proučavamo jednu oblast radije nego drugu; jer, zasigurno, ne možemo sve proučiti. Tada bi se zaista moglo desiti da zanemarimo sopstvenu istoriju i da zabavljamo sebe neispunjujućim zavodljivim plesovima divljačkih plemena u živopisnim, ali irelevantnim delovima sveta.⁹

Što se tiče mog nedovoljnog bavljenja bogatom i složenom istorijom Azije, Afrike i Latinske Amerike, moram da se zalažem, baš kao i Ranke, za podelu rada: „Jer, ko bi mogao primeniti stečena istraživačka znanja... na masu već prikupljenog materijala a da se ne izgubi u njegovom prostranstvu?“¹⁰ Ranke je to zapisao 1859. Zamislite šta bi danas rekao. Ipak, u predgovoru svog dela *Universal History*, grandiozno je tvrdio da tretira „događaje svih vremena i naroda“. Zapravo, Rankeova „univerzalna“ istorija ne predstavlja ništa drugo do istoriju Zapada – koji je njemu bio ceo svet. Dakle, iako je bio svestan svojih ograničenja u rukovanju istraživačkim materijalom, ostao je predvidljivo nesvestan svoje evrocentrične pristrasnosti u definisanju tematskih oblasti.¹¹

Evrocentrizam datira još iz antičkog doba. Oko dve hiljade godina pre Rankea, istoričari su Sredozemlje, zajedno sa delovima srednje Evrope i minimalnim delom Azije, tretirali kao „svet“. Tako se, u drugom veku p.n.e., u svojim *Istorijama* – ponekad nazivanim *Univerzalna istorija* – Polibije divio tome kako su „Rimljani uspeli da za manje od pedeset tri godine preuzmu kontrolu nad skoro celim nastanjenim svetom.“¹²

Mnogi istorijski i politikološki programi koje se nude u srednjem i visokom obrazovanju, počivaju na evrocentričnoj pristrasnosti. Sredinom 1950-ih, predavao sam na kursovima komparativne politike na nivou fakulteta koji su se bavili isključivo savremenom istorijom britanskih, francuskih i zapadnonemačkih političkih sistema, budući da su te zemlje smatrane jednim zemljama, pored Sjedinjenih Država, vrednim proučavanja. Skoro pola veka kasnije, fakultetski kursevi iz svetske istorije i dalje se gotovo isključivo bave Evropom i Sjedinjenim Državama, uz samo usputno pominjanje Kine i Japana, i jedva poneku reč o Africi, Bliskom istoku, Jugoistočnoj Aziji, Centralnoj i Južnoj Americi, ili Kanadi, osim kao o objektima evropskog istraživanja i nastanjivanja. A i tada, vrlo malo pažnje je pridavano zločinima (skrnavljenjima) koje su kolonizatori činili tokom poslednjih pet vekova.¹³

U okvirima evropske i istorije Sjedinjenih Država, ja ciljам teme koje dosežu dalje i šire, od antike do današnjeg doba, odričući se svakog pokušaja da to bude strogo hronološki. Kada se suočavam sa činjenicama iz prošlosti, koje su omalovažavane ili izokrenute od strane proizvođača mejnstrim istorije, ne prikazujem li tako neizbežno sopstvene predrasude? Zasigurno, ta mogućnost uvek postoji. Ali, opasnost od disidentske pristrasnosti verovatno nigde nije tako velika kao ona koju nosi konvencionalna istorija. Čitaoci koji se susreću sa disidentskim stanovištem nakon konstantne ishrane mejstrim mitovima biće svesni onoga što se razlikuje i što je diskutabilno. Na mnogo podliji i manje uočljiv način deluju ideje koje se tako dobro uklapaju u dominantnu ideologiju da izgledaju neosporno.

Heterodoksija uvek nudi bolje iskustvo učenja od ortodoksije. Neslaganje nas poziva da testiramo preovlađujuća objašnjenja i budemo otvoreni prema onim zanemarenim. Kroz ovaj sukob gledišta imamo veće šanse da krenemo putem približavanja istorijskoj istini.

Disidenti (ili revizionisti, kako su ih zvali) ne plutaju mejnstrimom, već plivaju u suprotnom pravcu, boreći se protiv preovlađujućeg spektra respektabilnog mišljenja. Oni su lišeni onoga što je Alvin Guldner nazvao „pozadinskim pretpostavkama“ – podrazumevajućih, neispitanih ali uobičajeno prihvaćenih pojmova, koji pozivaju na samopotvrđujuće prihvatanje zbog njihove usklađenosti sa onim što je već prihvaćeno kao istinski tačno.¹⁴ Ova uspostavljena opštepoznatost i jednoglasna pristrasnost se često tretiraju kao „objektivnost“. Iz tog razloga, disidenti moraju konstantno da se brane i argumentuju svoje viđenje prisnije na osnovu dokaza.

Nasuprot tome, ortodoksija može počivati na sopstvenim neizrečenim aksiomima i mistifikacijama, opstajući bez obzira na marginalizovane kritičare kojima je uskraćeno sredstvo da dopru do masovne publike. Ortodoksija promovise svoje poglede kroz ponavljanje neistraženog, koje dolazi sa monopolom glavnih komunikacionih i obrazovnih sistema. Ukratko, dok disidenti mogu praviti sopstvene greške, manje je verovatno da zbog toga neće biti osporeni. Tako nije sa ortodoksijom. Ona je najpodmukliji oblik ideologije, jer paradira dominantnim pogledom kao objektivnim, jedinim uverljivim i verodostojnim.

Sada, kada je naznačeno šta je namera sa ovom knjigom,

dozvolite, takođe, da spomenem i šta nije. *Istorija kao misterija* ne pripada žanru koji se bavi ezoteričnim misterijama iz doba praistorije, neobjašnjivim svetim mestima, simboličnim pejzažima, gotovo zaboravljenim carstvima, izgubljenim civilizacijama, misterioznim antičkim spomenicima, i tome sličnim. Takva istraživanja su ozbiljni i zanimljivi poduhvati, ali oni su izvan mog trenutnog cilja.¹⁵

Ova knjiga, takođe, ne pokušava da razotkrije istorijske anegdote koje više naginju ka glasinama. Negde drugde se može pročitati da Pol Rever nikada nije stigao u Konkord već da su ga Britanci zarobili, da Džordž Vašington nije bio hladan puritanac, već je voleo da pije i igra, i zaljubio se ženu svog najboljeg prijatelja, i da Eli Vitni zapravo nije izmislio mašinu za čišćenje pamuka. Takva otkrića ponekad su zabavna, ali obično malo doprinose našem razumevanju politički važnih istorijskih pitanja. U svakom slučaju, oni nisu tema ove knjige.¹⁶

Na ovim stranicama čitaocu se nudi ono što ja nazivam „prava istorija“. Umesto da debatuje je li Kristofer Kolumbo ili Lif Erikson ili Amerigo Vespuči, bio taj ko je otkrio Ameriku, prava istorija dokazuje da zapadna hemisfera nije „otkrivena“, već nasilno napadnuta u nizu brutalnih osvajanja koja su donela uništenje milionima starosjedelaca i stotinama kultura. Prava istorija smatra da je „novi svet“ evrocentričan pogrešan naziv, koji označava uglavnom nenaseljeno mesto. Mnogo pre Kolumbovog dolaska, zapadna hemisfera bila je dom desetinama miliona ljudi u vekovnim civilizacijama, koje su u mnogim aspektima bile daleko naprednije i humanije od Evrope iz 1492.¹⁷ Takva spoznaja nas, pak, poziva da preispitamo mnoge sumnjive tvrdnje o civilizacijskom uticaju

evropske kolonizacije na svet.

Osim što kritikujem ortodoksnu istoriju, pokušavam i da sprovedem neka sopstvena istorijska istraživanja. Nije dovoljno samo *izreći* kritiku, već i *pokazati* kako to treba da se uradi, makar to bio pokušaj sagledavanja iz nečije vlastite kritičke percepcije na primeru iz prakse. Ovo radim u šestom poglavlju, koje na prvi pogled izgleda kao da se bavi jednim od onih minornih i nagađalačkih pitanja „whodunnit“^{II}: da li je predsednik Zakari Tejlor otrovan? Upustio sam se u tu čudnu istragu jer je bilo nečeg suštinski intrigantnog u vezi sa problemima dokaza i istrage koju je pokrenuo slučaj. Ponekad, određeni istorijski događaj pridobije našu pažnju ne samo zbog svog uopštenog značaja, već zbog svoje privlačne jedinstvenosti. Pored toga, Tejlorov slučaj je savršen primer toga kako novinari i istoričari „iz čopora“ mogu da reše kontroverzu putem naredbe, izvlačeći ortodoksne zaključke ni iz čega. Slučaj pokazuje aljkave i površne istraživačke metode kako patologa, tako i mejnstrim istoričara. Takođe pokazuje kako ideološki *gatekeepers*^{III} (čuvari) zbijaju svoje redove pred bilo kojim problemom koji dovodi u pitanje njihovu stručnost, ili osporava legitimitet i vrline naših političkih institucija, sugerišući mogućnost prljave igre na visokim položajima.

Ostale teme koje se ovde obrađuju uključuju klasne predrasude udžbenika istorije, način na koji su obični ljudi bili pogrešno predstavljeni kroz istoriju i način na koji je

---

II „Whodunit“ ili „whodunnit“ je termin iz detektivske fikcije koji se odnosi na zagonetku – ko je počinio zločin? (prim. prev.)

III Osoba koja kontroliše pristup, neko ko ima moć da odluči ko dobija određeni resurs, informaciju i priliku, a ko ne. (prim. prev.)

istorija monopolizovana od strane privilegovane manjine. Ne pokušavam da budem sveobuhvatan u svom pristupu. Dva cela poglavlja obrađuju mračniju stranu hrišćanstva – što je tema kojoj se obično posvećuje malo pažnje. Dodatna pažnja je posvećena tome kako se istorija plasira na tržište, sistemima suzbijanja i distribucije, i kako na istoričare utiče klasno okruženje u kojem rade. Poslednje poglavlje bavi se zabludama psihopolitike i psihoistorije. obrađujem ove pomalo neobične teme, jer sam se za njih prilično zainteresovao i zato što ih smatram značajnim za razumevanje istorije i historiografije.

Ova knjiga je napisana u skladu sa naučnim standardima, ali bez pridržavanja zamornih zaobilaženja i pretencioznosti mejnstrim akademske zajednice, jer moja namera je da privučem, a ne da obeshrabrim interesovanje laičkih čitalaca, bez da potcenjujem njihovu sposobnost da uživaju u informativnim istraživanjima. Iz prošlih poduhvata shvatio sam da je moguće i često najpoželjnije istovremeno i obrazovati i udovoljavati. Nadam se da će moji napori pomoći da se priča „začini“ uz demistifikaciju preovlađujuće ortodoksije.

Takođe se nadam da će bolje razumevanje prošlosti ponuditi prosvetljujuće uvide u sadašnjost – baš kao što nam naše razumevanje sadašnjosti pomaže da razumemo prošlost. Postoje oni koji tvrde da prošlost i sadašnjost ne mogu međusobno da se informišu zato što su istorijski događaji toliko fiksirani za određeno vreme i mesto da se mogu razumeti samo u njihovom osobenom kontekstu, bez pozivanja na veće paralele povučene kroz različite epohe. Ali kada bi svaki događaj bio jedinstven u svakom pogledu

– kao što svaki događaj to svakako jeste u nekim aspektima
– onda bi svi događaji bili neshvatljivi. Naše percepcije bi nas preplavile i iscrpele, ako ne bismo bili u stanju da uklopimo stvarnost u prepoznatljive obrasce.

Lord Akton je bio taj koji je jednom primetio da nije činjenično stanje, već naglasak na suštinskom ono što njegov prikaz čini istorijskim. Ako nismo u stanju da potražimo suštinsko, delimično razotkrivanjem dezinformišuće nebitnog, nećemo dobiti uvid u prošlost ili sadašnjost. Oni koji kažu da „ne možemo da pravimo poređenja“, čini se da zaboravljaju da je poređenje jedno od glavnih sredstava pomoću kojih se razvija ljudsko razumevanje. Ako dopustimo da se prošlost ne može promišljati na komparativni način, onda nema ni pouka iz istorije. I ako je tako, onda nema pouka dobijenih iz bilo kojeg ljudskog iskustva, u prošlosti ili sadašnjosti. Nadam se da će stranice koje slede pokazati suprotno.

PRVO POGLAVLJE

ISTORIJA KAO POGREŠNO OBRAZOVANJE

Termin „istorija“ odnosi se kako na prošla dešavanja tako i na njihovo proučavanje, kako na doživljavanje društvenog procesa tako i na njegovo beleženje.¹ Međutim, razlika nije apsolutna. Jer, oni koji pišu istoriju učestvuju u uticaju na tok događaja, oblikujući naše razumevanje stvari iz prošlosti i sadašnjosti. Nasuprot tome, oni koji aktivno učestvuju u istorijskom događaju, posebno ako zauzimaju elitne političke pozicije, često manipulišu materijalima potrebnim za dokumentovanje tog događaja. Pored toga, postoje ličnosti koje i stvaraju istoriju i pišu je.

Mejnstrim ortodoksija

Među onima koji su uključeni u stvaranje istorije su političke vođe, vojskovođe, novinari, televizijski producenti, vladini i korporativni „pisari“, sveštenstvo, istražitelji–amateri, urednici udžbenika, nastavnici, „prilagođeni“ pisci fikcije, i

akademici. Pojedinaac može biti kako istoričar tako i aktivni učesnik istorijskih događaja. U antičko doba, među onima koji su bili učesnici događaja, a istovremeno ih i beležili – bili su Polibije, Ciceron, Cezar, Salustije, i Kasije Dion. Polibije je verovao da iskustvo u javnim poslovima predstavlja značajnu kvalifikaciju za istoričara: „Dok taj dan ne dođe, neće biti predaha od grešaka koje će istoričari počinuti.“² Čak i ako se usaglasimo sa njim da je iskustvo u politici neophodna kvalifikacija, teško da je to dovoljna garancija protiv grešaka, a često izaziva svojevrsna izobličenja.³

U prvom veku nove ere, Josif Flavije je napisao svoju verziju istorije ustanka Jevreja u Rimu nakon što je u toj borbi odigrao istaknutu političku i vojnu ulogu. A vekovima ranije, imamo Tukidida, vojskovođu koji je napisao monumentalnu istoriju samog Peloponeskog rata u kojem je učestvovao. Devetnaesti vek dao nam je Gizoa, Makolija, Momzena, Roteka, i Tijersa.⁴ Bio je to Tijers koji je predvodio krvavo gušenje revolucije i masovne egzekucije hiljada revolucionarnih pariskih komunara.

Bilo kojoj listi istoričara–političkih zvaničnika, ili političkih zvaničnika–istoričara, mogli bismo da dodamo Gibona, Tokvila, Teodora Ruzvelta, Henrija Kabota Lodža, populističkog vođu Toma Votsona i vođu francuskih socijalista Žana Žoresa, koji su odvojili vreme da napišu istoriju Francuske revolucije.⁵ Kasnije su tu bili antifašistički naučnici–političari poput Hermana Raušninga i Gaetana Salveminija. U naše vreme se, pak, moramo zadovoljiti Arturom Šlezingerom Mlađim, Henrijem Kisindžerom i Zbignjevom Bžežinskim.

Vinston Čerčil trebalo je da uveri svoje saradnike torijevce rečima: „Istorija će biti blagonaklona prema nama, gospodo, jer planiram da je napišem.“ Sa željom da im istorija bude naklonjena, uz dodatne podsticaje velikodušnih avansa od svojih izdavača, politički lideri redovno stvaraju memoare u svoju korist, čiji doprinos istorijskoj istini je često oskudan.

Možda je najbolji primer političara/istoričara lično Čerčil. Gordon Luis vidi Čerčila kao nekoga ko nikada nije mogao sasvim da odluči da li je istoričar koji piše o politici ili političar koji piše o istoriji.⁶ Moj doživljaj Čerčila je da je on striktno preferirao *vita activa*^{IV} u odnosu na *vita quieta*^V; pre svega je bio politička životinja, čija je historiografija služila da opravda njegovo rukovodstvo i njegov pogled na svet.

To kako je njegova istorija podržavala njegovu politiku i, uopštenije, ideologiju britanske vladajuće klase – bilo bi, samo po sebi, predmet zanimljive studije. Klajv Ponting priča koliko je bio impresioniran Čerčilovom studijom o Drugom svetskom ratu, sa njenim divnim jezikom i dramatičnim narativom. Međutim, godinama kasnije, čitajući ratna dokumenta u Zavodu za javnu evidenciju, shvatio je da je veliki deo izveštaja previše pojednostavljen ili preskočen, i da Čerčilova istorija „i pored svih svojih vrlina ... predstavlja političke memoare dizajnirane tako da predoče njegovu verziju događaja i da predstavi priču kako je on želeo.“⁷ Čerčil je oslikavao svoju zemlju kao usamljenu tvrđavu slobode koja se hrabro suprotstavlja Hitleru, odlučnu da se bori do kraja *na plažama i u gradovima*. Ne omalovažavajući herojsku posvećenost mnogih Britanaca koji su toliko žrtvovali da

---

IV Lat. „aktivan život“ (prim. prev.)

V Lat. „miran život“ (prim. prev.)

pomognu porazu nacizma, treba primetiti da je već 1940. Velika Britanija bila finansijski iscrpljena, sa malo vojnih ili industrijskih sredstava pri ruci, a da je ipak trošila veliki deo svojih oskudnih i dragocenih resursa da održi nemirne narode svog ogromnog carstva nasilno potčinjenim.⁸ Za vladu torijevaca, održavanje imperije bio je barem jednako veliki imperativ kao i poraz nacista.

Britanski lideri ozbiljno su razmatrali sklapanje mirovnih sporazuma sa Berlinom kako bi mogli da naprave zajednički cilj sa nacistima protiv njihovog pravog *bete noir*^{VI}, ruskog boljševizma. Većina članova britanske vladajuće klase nije samo nastojala da umiri Hitlera, već se divila njemu i njegovom antisovjetskom krstaškom ratu.⁹ Dok su navodno bili u ratu sa Nemačkom, britanski torijevski lideri tražili su prolazak savezničkih snaga kroz Skandinaviju i Finsku kako bi pokrenuli napad na Sovjetski Savez – akciju koju je Čerčil podržao čak i nakon što su Finci potpisali mirovni sporazum sa Moskvom, u martu 1940, i u vreme kada su nacisti preplavili Evropu.¹⁰ Sve ovo se loše uklapa u sliku britanske vlade koja je *jednodušno posvećena otporu protiv nacizma po svaku cenu*.

Kao što je slučaj sa najvećim brojem britanskih i američkih izveštaja o ratu, Čerčilova istorija ignoriše važnu ulogu koju je odigrao Sovjetski savez u porazu nacizma, i užasne gubitke u životima i imovini koje su pretrpeli Sovjeti boreći se u razmerama višestruko većim od bilo kojih na zapadnom frontu.¹¹

VI Franc. „noćna mora“ (prim. prev.)

Može se pretpostaviti da veliki deo distorzija unutar mejnstrim istorije nije ni nameran ni svestan, budući da je izdanak sveukupne političke ideologije i kulture.¹² Ako nema svesne namere pogrešnog obrazovanja, to je zato što mnogi istoričari koji tvrde da su učenici nepristrasne nauke, imaju malo osećaja za svoju vezanost za ideološku respektabilnost i negostoljubivist prema kontrahegemonističkim pogledima. Ova sinhronizovanost između njihovih individualnih uverenja i dominantnog sistema verovanja tretira se kao „objektivnost“. Odstupanja od ove ideološke ortodoksije se sama po sebi odbacuju kao ideološka.

Dozvolite mi da dodam da deo distorzije jeste nameran, i izvršen od onih koji su svesno predani urušavanju prošlosti ili oblikovanju našeg razumevanja istog na način koji odgovara njihovim interesima. U trenutku otvorenosti, lično je Čerčil rekao je Vilijamu Dikinu, ko mu je pomogao da napiše *The Second World War*: „Ovo nije istorija, ovo je moja perspektiva.“¹³

Čini se da je samo nekolicina mejnstrim istoričara voljna da razmišlja o tome kako struktura moći njihovog društva utiče na njihovu disciplinu.¹⁴ Mnogi, uključujući i neke koji tvrde da su na levisi, uznemireni su terminima koji zvuče marksistički, kao što je „istorija vladajuće klase“. Tu oznaku smatraju neopravdanom, jer istoriju pišu stručno obučeni akademici i drugi nezavisni istraživači koji nisu pripadnici nijedne vladajuće klase. Ali, takva istorija i dalje može biti pod velikim uticajem vladajuće ideologije. Niti morate biti član vladajuće klase da biste služili njenim interesima. To što religiozno verovanje propagiraju niže sveštenstvo i obične pristalice ne čini ga ništa manje hijerarhijskom poretком.

Zaista, prenošenje nižim ešalonima je suštinski faktor u održavanju hegemonije verovanja.

Takođe se tvrdi da ne postoji istorija vladajuće klase, jer ne postoji vladajuća klasa u pluralističkoj demokratskoj zemlji kao što su Sjedinjene Države. U stvari, u javnosti se vidi da mali deo stanovništva kontroliše lavovski deo bogatstva i većinu upravljačkih mesta u državi, proizvodnji, bankarstvu, investicijama, izdavaštvu, visokom obrazovanju, filantropiji i medijima. Sve i da nisu potpuno imuni na pritiske naroda, ovi pojedinci imaju dominantan uticaj na ono što se predstavlja kao javne informacije i demokratski diskurs.

Vladajuća klasa je politički aktivna komponenta sopstveničke klase – to su najviši kapetani finansija^{VII} i politike koji postavljaju standarde za ulaganje i koncentraciju kapitala u zemlji i inostranstvu. Oni igraju dominantnu ulogu u određivanju plata i uslova rada miliona ljudi. Oni oduzimaju beneficije zaposlenima i smanjuju čitavu radnu snagu, dok se neumorno bore protiv organizovanih radnika. Oni određuju kamatne stope i kontrolišu ponudu novca, uključujući i samu nacionalnu valutu. Oni uživaju oligarhijsku kontrolu nad glavnim tehnologijama industrijske proizvodnje i masovne komunikacije. Oni i njihovi ađutanti čine odbore direktora (ili poverenika ili regenata) korporacija, univerziteta i fondacija. Oni i više puta počine ozbiljne korporativne zločine, ali skoro nikada ne idu u zatvor. Oni pljačkaju javnu blagajnu zarad subvencija za dobrobit preduzeća, za rizični kapital, kapital za spasavanje korporacija, izvozni kapital,

---

VII Izvedeno od kapetana industrije (eng. *Captain of industry*): bogati i moćni industrijalci 19. veka koji su imali veliki uticaj na cele grane industrija i na samo društvo. (prim. ured.)

kapital za istraživanje i razvoj, promotivni kapital i trajni kapital. Oni pljačkaju javno vlasništvo, dominiraju radio frekvencijama, uništavaju drevne šume, zagađuju zemljište i vode industrijskim otpadom, uništavaju ozonski omotač i dovode u opasnost celokupnu ekologiju planete zarad brzog profita. U zemlji i inostranstvu, njima verno služi država nacionalne bezbednost^{VIII} sa svim svojim prikrivenim i represivnim aparatom. Njihovi odani sledbenici zauzimaju moćnije pozicije u bezbednosnim agencijama i kabinetima, bez obzira na to koja stranka ili ličnost kontroliše Belu kuću. Oni stvaraju međunarodne sporazume kao što su NAFTA^{IX} i GATT^X, koji zaobilaze demokratsku zaštitu suverenih država i potkopavaju sposobnost demokratski izabrane vlade da razvija usluge javnog sektora za bilo koga osim ovih moćnih interesa. Njihova sveukupna ekonomska dominacija, uz donacije za kampanje, medijski monopol, visoko plaćene lobiste i stručnjake za odnose s javnošću, redovno unapred

---

VIII Eng. *National Security State* označava specifičan politički oblik razvijen u Sjedinjenim Američkim Državama, u kojem su vojni i obaveštajni aparati, zajedno s autoritetom administrativnog rukovodstva, postali ključni stubovi vlasti, uspostavljajući autoritarnu kontrolu nad društvom putem prikrivene vladavine i potiskivanja demokratskih procesa — sve pod izgovorom očuvanja bezbednosti, a zapravo u službi očuvanja globalne hegemonije i poretka vladajućih klasa. Ovaj oblik vlasti nastao je kao odgovor na rastuće oslobodilačke pokrete širom sveta i snažan uspon moći potlačenih, koji je doprineo širenju demokratskih sloboda. (prim. ured.)

IX Severnoamerički sporazum o slobodnoj trgovini (*North American Free Trade Agreement* – NAFTA) uspostavio je zonu slobodne trgovine u Severnoj Americi; potpisali su ga 1992. Kanada, Meksiko i Sjedinjene Države i stupio je na snagu 1. januara 1994. godine. (prim. prev.)

X Opšti sporazum o carinama i trgovini (*The General Agreement on Tariffs and Trade* – GATT), koji su 1947. godine potpisale 23 zemlje, smanjuje prepreke međunarodnoj trgovini eliminacijom ili smanjenjem kvota, carina i subvencija. Imao je za cilj da podstakne ekonomski oporavak posle Drugog svetskog rata. (prim. prev.)